

Одне із завдань, яке ми поставили перед собою – дослідити наявність чи відсутність у досліджуваних дітей страхів. Використовуючи відповідну методикою, ми отримали відповіді дітей на запитання анкети за якими змогли зробити наступні висновки. Всі перераховані страхи можна поділити на кілька груп: «медичні» – 44% виборів; страхи, пов'язані з нанесенням фізичного збитку – 30% виборів; страхи смерті – 4,4% виборів; страхи тварин і казкових персонажів – 0,6% виборів; страхи страшних снів і темряви – 4,2% виборів; соціально опосередковані страхи – 8,8% виборів; «просторові» страхи – 8% вибори.

Дослідження показало, що найпоширенішими серед дошкільників є:

«медичні» та страхи, пов'язані з нанесенням фізичного збитку, соціально опосередковані страхи. Найменш поширені – страхи тварин і казкових персонажів.

Ми дослідили, що емоційна сфера дошкільника дуже багатогранна. Маленька дитина не уміє управляти емоціями. Її відчуття швидко виникають і так само швидко зникають. Якщо оцінювати особливості почуттів дитини-дошкільника, то слід сказати, що в цьому віці вона не захищена від усього різноманіття переживань, які у неї безпосередньо виникають в повсякденному спілкуванні з дорослими і однолітками. Її день насичений емоціями. У одному дні вміщуються переживання піднесеної співраді, ганебної заздрості, страху, відчаю, тонкого розуміння іншого і повного відчуження. Дитина дошкільного віку – полонена емоцій. З кожного приводу, який підкидає життя – переживання. Емоції формують особистість дитини. Тому дуже важливо вчасно і правильно діагностувати рівень і особливості розвитку емоційної сфери дошкільника, з метою попередження емоційних і особистісних порушень в дорослому віці людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виготський Л. С. Вчення про емоції / Л.С. Виготський. – М.: ЕКСМО – Пресс, 1997. – 312 с.
2. Изард К. Эмоции человека / К. Изард. – М.: Изд. Мос. Унив., 1980.
3. Кулагина И. Ю. Возрастная психология (Развитие ребенка от рождения до 17 лет) : Учебное пособие / И.Ю. Кулагина – М.: Изд-во РОУ, 1996. – 180 с.
4. Лаврентева М. В. Емоційно-вольова сфера дошкільника / М.В. Лаврентева. – К.: Радянська школа, 1988. – 126с.
5. Шпак М. Емоційний розвиток особистості в дошкільному дитинстві / М. Шпак // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів. – 2003. – №3. – с. 107-111.

Подтабачна К.

Науковий керівник – доц. Васильченко А. В.

ФЕНОМЕНОЛОГІЯ РЕВНОЩІВ

На даному етапі розвитку суспільства пріоритетною тенденцією дедалі більше виступає загострення міжособистісних стосунків, однією із першопричин чого науковці називають ревності. Проблема розуміння і дослідження ревності є важливою для психологічної науки, оскільки для їх розуміння необхідно задіяти знання про когнітивні, емоційні та особистісні процеси. Під даним терміном найчастіше розуміється негативно-небайдуже, часто деструктивне ставлення особи до шлюбного партнера (близької особи), його соціальних контактів, життєвого простору.

У всі часи філософи, поети, письменники, моралісти та етики намагалися описати основні характеристики ревності, підкреслюючи їх універсальність та деструктивність. Перші спроби розуміння ревності зародилися ще у античні часи у Греції, Римі, Єгипті та Месопотамії: «Люті, як пекельні, ревності, стріли їх вогняні, вони – наче вогонь сильний!» (Соломон). За Аристотелем, ревності мають деструктивний характер – це почуття, які призводять до знецінення переваг іншої людини і прибільшення власних.

Р. Декарт притримувався думки, що ревності – це вид страху, який виникає при бажанні зберегти за собою володіння певним благом; І. Кант, подібно до Аристотеля, вважав причиною ревності соціальне порівняння себе з іншими людьми, наголошуючи на почутті заздрощів і змагання, які спричиняють виникнення ревності. Представник західноєвропейської філософської думки Ф. Ніцше розглядав феномен ревності у контексті боротьби між чеснотами – постійною спрямованістю вольових зусиль на явища, які з точки зору моралі є добром: «...тому полум'я ревності робить людину подібною до скорпіона, який спрямовує отруйне жало на самого себе». Згідно переконань Дж. Бруно, ніхто не має права нав'язувати іншим жодних обмежень, тобто ревності є протиправними і недопустимими в розгортанні природних та гармонійних міжособистісних стосунків. Розглядання ревності І. Кантом охоплює когнітивно-пізнавальний аспект: ревності виникають за умови відсутності «максимального розуму». Таким чином, він наголошує на ролі розумових здібностей в утворенні процесу ревності шляхом самовдосконалення. Таким чином, аналізуючи філософські підходи, наскрізним супроводжуваним компонентом ревності є викривлене розуміння почуття кохання, співжиття та відповідальності. Згідно психологічних підходів, ревності розглядаються як спонука до дії через почуття приналежності (З. Фрейд, В. Сеченов, І. Кон), честолюбство, нарцисизм (К. Хорні), механізмами виникнення яких стають суперечності у системі стосунків «дитина – батьки»; як наслідок порушення гармонії та психічної рівноваги (О. Петровський, А. Валлон, Г. Андреева Г. Костюк). Так, вітчизняні психологи вважають, що суб'єкту ревності властива амбівалентність почуттів, які можуть містити категорично-полярні емоції (поєднання агресії і злості, наполегливості і старанності, почутті власності і прагнення самовдосконалення).

На сьогодні ревності визначають як соціально-неприйнятне явище, природа якого недостатньо вивчена та конкретизована. Вчинковий компонент ревності має біполярний характер, спонукаючи особу як до деструктивних актів поведінки (знищення, вбивство, руйнування, замкненість), так і до конструктивних рішень (прагнення ідеального Я, збереження молодості, краси тощо). Існують наукові припущення, що ревності розглядаються в якості складової частини інших психологічних станів та почуттів, зокрема як елемент почуття кохання (Т. Заславська, В. Грішін); як готовність в наполегливості в роботі, бажання підкорити іншого суб'єкта, бажання влади; як почуття втрати, порушення цілісності у стосунках із іншим об'єктом; як психічне захворювання (М. Кінгам) тощо.

На нашу думку, деструктивні ревності є емоційним станом, який виникає при розчаруванні в іншій людині або порушенні «меж власності» і супроводжується загостренням негативних емоцій, підвищенням вибіркової уваги, тривожності та агресивності особистості. В залежності від сфери застосування ревності можемо навести наступні класифікації ревності: дитячі, професійні, спортивні, творчі, ревності які тотожні любові та статеві ревності. В залежності від форми прояву, тиранічні ревності виникають у впертих, деспотичних, самозадоволених людей, які є емоційно-холодними, дріб'язковими і можливо відчуженими; ревність від приниження – притаманні людям із тривожно-мінливими рисами характеру, здатними до перебільшення небезпеки а також схильних до впадання у відчай, тугу; інвертовані – являють собою результати власних тенденцій до невірності; приватні – продукуються під впливом життєвого досвіду або стереотипного виховання. Е. Лінчевський констатує, що ревності – це особиста трагедія, яка водночас є і глибоко інтимною, і суспільною проблемою, оскільки безперечно впливає на оточуючих, їх поведінку, міжособистісне спілкування.

Відповідно, виділяють нормальні поведінкові реакції (ті, які відповідають ситуації і зрозумілі багатьом людям) та патологічні реакції (неадекватні до ситуації, яка склалася). Кожен з видів реагування супроводжується вираженням типових емоцій гніву, відчаю, ненависті, презирства, кохання і надії. Глибокі і важкі реакції являються результатом повної несподіванки, тому переживаються болюче і бурхливо. Так за Е. Хетфілдом та Г. Уолстером причиною виникнення ревності є почуття зачепленої гідності і визнання порушення прав власності.

Аналізуючи дослідження Т. Андреевої, можемо припустити, що детермінанти виникнення ревності діють у декількох аспектах, а саме:

Індивідуальні особливості «суб'єкта ревності» (ревнивця). Особа даного типу характеризується самовпевненістю до появи ревності і вже тоді боязню зради партнера.

Індивідуальні особливості «об'єкта ревнощів» (провокатора): схильність до брехні, слаборозвинені моральні налаштування, активність та незалежність поведінки.

Вплив ситуації поведінкового прояву ревнощів: час доби, наявність знайомих (незнайомих) людей, загальна атмосфера.

Таким чином розглянувши ревнощі із різних сторін і в різних аспектах прояву слід зазначити важливість їхньої вагомості при побудові міжособистісних стосунків. Адже вони своїм виникненням і характером перебігу охоплюють повністю особистість, у всіх її проявах і досить часто не піддаються керуванню. А зважаючи на те, що кожна із сфер людського існування базується на міжособистісній взаємодії, то доцільним буде врахування вірогідності виникнення ревнощів і прогнозування відповідних поведінкових реакцій, а також власного поводження.

Перспективним напрямком дослідження є визначення індивідуальних особливостей суб'єкта та об'єкта ревнощів, характеристики поведінкових проявів у стані ревнощів, а також визначення домінуючих і додаткових чинників, які сприяють виникненню ревнощів, або ж посилюють їх.

Вітяк О.

Науковий керівник – доц. Шпак М. М.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ

Актуальність проблеми дослідження. Сучасна епоха зумовила потребу в новому типі особистості, здатної самостійно приймати рішення, нестандартно та гнучко мислити. Тому перед суспільством і школою зокрема стоїть завдання забезпечити розвиток творчих здібностей у молодого покоління.

Підлітковий вік є тим періодом життя людини, коли значною мірою проявляється креативність з метою самовираження і самоствердження особистості. Аналіз наукової літератури показує, що проблема розвитку творчих здібностей є багатоаспектною і вимагає міждисциплінарного дослідження, тому, в першу чергу, виникають запитання як саме виявляти ці здібності та їх розвивати. Адже тут вагому роль відіграють як і вербальні, так і невербальні характеристики творчого потенціалу, їх гендерний взаємозв'язок, умови навчання та виховання, а також індивідуальні особливості самої дитини. Враховуючи актуальність даної проблеми, її значущість для педагогічної практики та недостатню теоретичну розробку ми обрали саме цю тему дослідження.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та експериментально дослідити психологічні особливості розвитку творчих здібностей у дітей підліткового віку, визначити їх рівні розвитку в підлітків та з'ясувати гендерні відмінності прояву.

Проблему розвитку творчих здібностей у дітей вивчали такі вчені, як: Ю.З. Гільбух, В.М. Дружинін, А. Леві, О.М. Матюшкін, В.О. Моляко, Л.Ф. Обухова, Н.В. Хазратова та ін.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показує, що на сьогоднішній день не існує однозначного підходу до трактування поняття творчості. Термін «творчість» вказує і на процес діяльності особистості, і на створені нею продукти та цінності, які стають надбанням культури, науки. Так, наприклад, на думку В.В. Клименка, творчість – означає створення нового, під яким розуміються як перетворення у свідомості і поведінці людини, так і створені нею продукти, які вона віддає іншим [4].

На початку ХХ століття були два напрями дослідження психології творчості. Одні вчені (В.М.Бехтерев, В.В.Савич та ін.) розглядали цю проблему з позицій біхевіоризму. Вони вважали, що творчий процес, опосередкований зовнішнім подразником, і є зворотною реакцією на цей подразник. Інші вчені (Б.В.Зейгарник, А.Р.Лурія, Ю.А.Самаріна, Б.М.Теплов та ін.) досліджували її з позицій особистісного підходу до процесу мислення і креативності [4].